

บทที่ 5

สรุปผลและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง เรื่อง รูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และภาคีเครือข่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย และพัฒนารูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผู้วิจัยได้เจาะจงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยถือเกณฑ์ความเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานตลาดสีเขียวและระบบการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผล

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายและภาคีเครือข่าย สามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. สถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย หมู่ 7 บ้านทุ่งฟ้าผ่า ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผักปลอดภัยจำนวน 5 ราย ข้อมูลด้านการผลิตพืชผักปลอดภัย ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวเห็นด้วยกับการทำพืชผักปลอดภัยจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 โดยมีแรงงานในครัวเรือนที่ช่วยทำพืชผักปลอดภัยและมีจำนวนพอเพียง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 ส่วนใหญ่เริ่มทำพืชผักปลอดภัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 หรือประมาณ 6 ปีที่ผ่านมา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 มีพื้นที่ทำการเกษตร น้อยกว่า 1 ไร่ จำนวน 3 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการผลิตยางพารา น้อยกว่า 1 ไร่ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 มีพื้นที่ในการผลิตพืช ผักผลไม้ น้อยกว่า 1 ไร่ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 มีแหล่งเมล็ดพันธุ์พืชผักปลอดภัย โดยส่วนใหญ่รับซื้อจากร้านค้าทั่วไปและเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 36.4 การเตรียมการเพาะปลูกส่วนใหญ่มีการตากดินทิ้งไว้เพื่อฆ่าเชื้อในดิน ใช้การผสมดินด้วยปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยพืชสดในแปลงปลูก และมีการปลูกพืชหมุนเวียนในแปลงปลูก จำนวน 5 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 29.4 การดูแลรักษาพืชผักปลอดภัย ส่วนใหญ่ใช้สารชีวภาพและปุ๋ยน้ำชีวภาพ ในการป้องกันโรคแมลง

จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 62.5 และแหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกพืชผักปลอดภัย ส่วนใหญ่ใช้แม่น้ำ ลำคลอง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ข้อมูลด้านการตลาดและรายได้ ช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าพืช ผักและผลไม้ (ยกเว้นยางพารา) ส่วนใหญ่ขายที่ตลาด ชกส. ขายที่บ้านของตนเอง และไม่ได้จำหน่ายสินค้า จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และวิธีการกำหนดราคาขายพืชผักปลอดภัย ส่วนใหญ่กำหนดราคาขายตามราคาตลาดและไม่ได้กำหนดราคาเนื่องจากไม่ได้จำหน่าย จำนวน 2 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 40.0

2. เพื่อศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย

รูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัยของชุมชน เพื่อจำหน่ายสินค้าเกษตรที่ชุมชนผลิตขึ้น ช่องทางการจำหน่ายเดิม ได้แก่ โรงพยาบาลอำเภอแม่สรวย ทำการผลิตพืชผักปลอดภัยส่งให้กับโรงพยาบาลอำเภอแม่สรวยเป็นระยะ เนื่องจากปริมาณการสั่งซื้อมีจำนวนน้อยและผักบางชนิดไม่สามารถผลิตส่งได้ แต่ยังรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกในกลุ่มเพื่อจำหน่ายที่ชกส. โดยมีตัวแทนในการขาย 1-2 คน และบางส่วนมีพ่อค้าส่งมารับที่บ้าน แต่เป็นผลผลิตที่มีการใช้สารเคมีอยู่และเก็บในระยะที่ปลอดภัย

ส่วนพืชผักที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน ที่มีปริมาณเพียงเล็กน้อยผู้บริโภคในหมู่บ้านจะมาซื้อสินค้าที่บ้านของผู้ผลิตหรือเกษตรกรด้วยตนเอง และบางส่วนนำไปจำหน่ายในตลาดทั่วไป

โดยสามารถแบ่งรูปแบบโซ่อุปทานของพืชผักสวนครัวของหมู่ 7 บ้านป่าตัน ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย พบว่ามีหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรกร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอำเภอแม่สรวย ผู้นำชุมชน ได้ซึ่งสามารถจำแนกตามการดำเนินงานและลำดับการไหลของพืชผักดังนี้

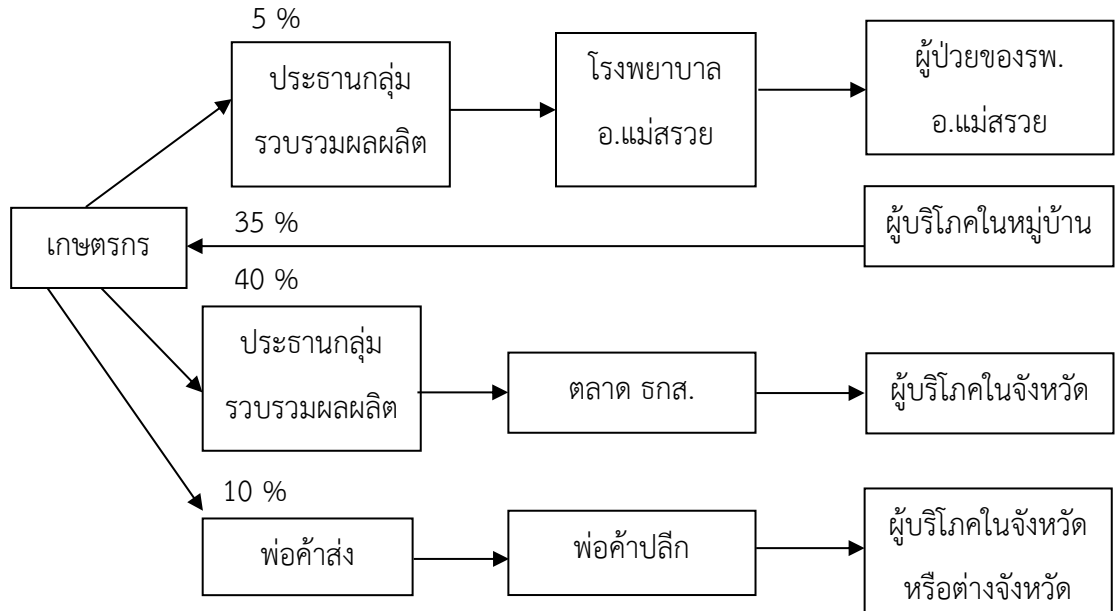
ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผักปลอดภัย รวบรวมผลผลิตจากเกษตรกร เพื่อนำไปส่งให้โรงพยาบาลอำเภอแม่สรวย โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ป่วยของโรงพยาบาลอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ประมาณร้อยละ 5

ชุมชนหรือครัวเรือนมาซื้อผักที่บ้านของเกษตรกร ประมาณร้อยละ 35 โดยกลุ่มผู้บริโภคเป็นสมาชิกในชุมชน

ตลาด ชกส. โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริโภคในจังหวัด ประมาณร้อยละ 40 ควรขยายช่องทางการตลาดนี้ เนื่องจากมีระยะทางไม่ไกลจากหมู่บ้าน ประมาณ 3 กิโลเมตรเท่านั้น และทางหน่วยงาน ชกส.ให้การสนับสนุนด้านการตลาดโดยไม่มีค่าใช้จ่ายในการขาย ทั้งนี้เพื่อรองรับปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นของชุมชน จากการจำหน่ายพืชผักปลอดภัยโดยมีตัวแทนในการรวบรวมผลผลิต ควรมีการแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งสำหรับการบริหารจัดการในการขาย เช่น ค่าพาหนะ ค่าเสียเวลา ค่าติดต่อประสานงาน เป็นต้น เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลามากพอในการไปจำหน่ายสินค้า

ตลาดค้าส่ง โดยมีพ่อค้ามารับซื้อที่บ้านของเกษตรกรทั้งที่เป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผักปลอดภัย และบางส่วนที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ แต่รับซื้อผลผลิตในราคา

ส่งที่เท่ากัน ซึ่งเกษตรกรบางส่วนไม่ได้ใช้ระบบการผลิตแบบปลอดภัย แต่ยังมีการใช้สารเคมีในการผลิต แต่มีการควบคุมโดยการเก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะปลอดภัย โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริโภคในจังหวัดและต่างจังหวัดที่ ประมาณร้อยละ 10

ภาพที่ 5.1 รูปแบบห่วงโซ่อุปทานของพืชผักปลอดภัย หมู่ 7 บ้านทุ่งฟ้าผ่า ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

ที่มา : คณะวิจัย. (2561).

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและบทเรียนจากการดำเนินงาน

การรวมกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนผลิตผักปลอดภัย ควรสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มฯ ก่อน ซึ่งจะมีผลต่อปริมาณการผลิต และควรมีการวางแผนระบบการผลิตผักปลอดภัยตามความต้องการของตลาด และทำการรวบรวมปริมาณผลผลิตให้มีปริมาณเพียงพอที่จะใช้ในการเจรจาต่อรองด้านการตลาด

ข้อค้นพบในส่วนของปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จ/ข้อจำกัด ที่สำคัญ คือ

ข้อจำกัดตลาดสีเขียว

- ด้านการตลาด ผู้บริโภคในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอขนาดเล็กทำให้มีกำลังซื้อสินค้าไม่มากเหมือนเมืองใหญ่

- รายได้จากการปลูกผักปลอดภัยไม่เพียงพอในการดำรงชีพ สมาชิกบางส่วนจึงหันมาปลูกข้าวโพดหวานและถั่วแระญี่ปุ่น ในระบบเกษตรพันธะสัญญาและมีการรับประกันราคาให้กับเกษตรกร ซึ่งทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการปลูกถั่วแระญี่ปุ่นจะมีรายได้ประมาณ รอบละ 50,000 บาท

- ปริมาณการสั่งผักปลอดภัยที่ขายส่งโรงพยาบาลมีจำนวนจำกัด เนื่องจากเป็นโรงพยาบาลอำเภอ โดยรับผักอาทิตย์ละ 1 ครั้ง และส่งผักอาทิตย์ละ 1 อย่าง ทางโรงพยาบาลแม่สรวยต้องการให้ปลูกผักแบบหมุนเวียน แต่ทางกลุ่มไม่สามารถปลูกผักปลอดภัยส่งให้ได้ จึงทำให้มีผักปลอดภัยเหลือในระบบผลิต

- พื้นที่การปลูกผัก ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่บริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้านและปลูกผักในช่วงที่ว่าง โดยมีพื้นที่ในการปลูกพืชผักปลอดภัยประมาณ 1 – 1.5 งานต่อครอบครัวเท่านั้น ผักส่วนใหญ่ที่ปลูกได้แก่ แตงกวา ถั่ว มะเขือ ผักบุ้ง พริกชี้หนู กระบี่ และต้นหอม เป็นต้น

และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านทุ่งฟ้าผ่า หมู่ 7 ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย วิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกและจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย โดยมีชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เช่น ชกส. และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก ประชุมร่วมกันเพื่อระดมความคิดเห็นพบว่าชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนารูปแบบตลาดสีเขียวปลอดภัยฯ ดังนี้

การสนับสนุนด้านการตลาด โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ในการติดตามและประสานงานด้านการตลาดให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7 (นายจำปี ท้ามะโน) เป็นผู้ประสานงานทั้งในส่วนของโรงพยาบาลแม่สรวย ผ่านทางพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริกและดำเนินงานร่วมกันมีหน่วยงานภาครัฐ เช่น ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย) ที่สนับสนุนในการจัดทำโครงการต่าง ๆ พัฒนาศักยภาพกลุ่มในการผลิตพืชผักปลอดภัย จากการประสานงานผ่านทางศูนย์ฝึกอาชีพราษฎรไทยชายแดน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ร่วมกับมูลนิธิ MOA Thailand ในการสนับสนุนการปลูกพืชในระบบเกษตรธรรมชาติ

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องรูปแบบตลาดสีเขียวแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายและภาคีเครือข่าย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย พบว่าเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตในระบบเกษตรปลอดภัยหมู่ 7 บ้านทุ่งฟ้าผ่า ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย มีจำนวน 10 ราย และในปี 2560 จำนวนเกษตรกรผู้ผลิตในระบบเกษตรปลอดภัยลดลงเหลือเพียง 5 ราย เท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่บริเวณหน้าบ้านหรือหลังบ้านและปลูกผักในช่วงที่ว่าง โดยมีพื้นที่ในการปลูกพืชผักปลอดภัยประมาณ 1 – 1.5 งานต่อครอบครัวเท่านั้น ผักส่วนใหญ่ที่ปลูก ได้แก่ แตงกวา ถั่ว มะเขือ ผักบุ้ง พริกชี้หนู กระบี่และต้นหอม เป็นต้น

ประเด็นการศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการตลาดสีเขียวปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย พบว่า การจำหน่ายสินค้าเกษตรที่ชุมชนผลิตขึ้น

ช่องทางการจำหน่ายเดิมคือโรงพยาบาลอำเภอแม่สรวย โดยทำการผลิตพืชผักปลอดภัยส่งให้กับโรงพยาบาลอำเภอแม่สรวยเป็นระยะ เนื่องจากปริมาณการสั่งซื้อมีจำนวนน้อยและผักบางชนิดไม่สามารถผลิตส่งได้ แต่ยังคงรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกในกลุ่มเพื่อจำหน่ายที่ ธกส. โดยมีตัวแทนในการขาย 1-2 คน และบางส่วนมีพ่อค้าส่งมารับที่บ้าน แต่เป็นผลผลิตที่มีการใช้สารเคมีอยู่และเก็บในระยะที่ปลอดภัย ส่วนพืชผักที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน ที่มีปริมาณเพียงเล็กน้อยผู้บริโภคในหมู่บ้านจะมาซื้อสินค้าที่บ้านของผู้ผลิตหรือเกษตรกรด้วยตนเองและบางส่วนนำไปจำหน่ายในตลาดทั่วไป โดยสามารถแบ่งรูปแบบโซ่อุปทานของพืชผักสวนครัวของหมู่ 7 บ้านป่าลัน ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ. เชียงราย ได้ดังนี้ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผักปลอดภัยรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรเพื่อนำไปส่งให้โรงพยาบาลอำเภอแม่สรวย โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ป่วยของโรงพยาบาลอำเภอแม่สรวย จังหวัด เชียงราย ประมาณร้อยละ 5 ส่วนกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกในชุมชนหรือครัวเรือนจะมาซื้อผักที่บ้านของเกษตรกร ประมาณร้อยละ 35 และกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริโภคในจังหวัด ประมาณร้อยละ 40 จะมาซื้อที่ตลาด ธกส. และตลาดค้าส่งจะมีพ่อค้ามารับซื้อที่บ้านของเกษตรกรโดยเป็นสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผักปลอดภัยและบางส่วนที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ แต่รับซื้อผลผลิตในราคาส่งที่เท่ากัน ซึ่งเกษตรกรบางส่วนไม่ได้ใช้ระบบการผลิตแบบปลอดภัย แต่ยังมีมีการใช้สารเคมีในการผลิต แต่มีการควบคุมโดยการเก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะปลอดภัย โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริโภคในจังหวัดและต่างจังหวัดมีประมาณร้อยละ 10 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสาธิต พะเนียงทอง ได้นิยามโซ่อุปทานว่า ในโซ่อุปทานหนึ่ง ๆ ซึ่งประกอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ส่งมอบวัตถุดิบ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ให้บริการและจัดการคลังสินค้าผู้ขนส่งสินค้าและร้านค้าปลีกจะมีวิธีการจัดการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรดังกล่าวสามารถผลิตและกระจายสินค้าให้ถูกต้องตามปริมาณ เวลา และสถานที่ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่พริก ควรสนับสนุนหรือวางแนวทางในการผลิตพืชผักปลอดภัยในการขยายผลสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดภัย เนื่องจากจำนวนสมาชิกปัจจุบันเหลือน้อยมาก ปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอในการรวบรวมเพื่อจำหน่าย ดังนั้นควรวางแผนการผลิตเพื่อไม่ให้ผลผลิตซ้ำกันซึ่งจะทำให้สินค้าล้นตลาดและขยายช่องทางการตลาดที่ต้องการพืชผักปลอดภัยในปริมาณที่มากขึ้น รวมถึงการตั้งราคาสินค้าที่สูงกว่าการผลิตผักในระบบการใช้สารเคมี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการยกระดับตลาดชุมชนในการจำหน่ายพืชผักปลอดภัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตผักปลอดภัยเพื่อยกระดับการผลิตสู่ตลาดเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติ